

čenské organizácie“ (str. 72). Jedine tak sa dá zamedziť koncentrácii moci v rukách jednotlivca. Systém verejnej kontroly je dôležitým prostriedkom pre likvidáciu dedičstva kultu osobnosti. Jedine v jeho rám-

ci môže kritika nadobudnúť patričný spoločenský dosah, „odhalit príčiny, analyzovať situáciu, z ktorej sa chyba zrodila“.**

Ivan Poljak

SLOVENSKÁ SOCIOLOGIA V OFENZÍVE?

Sociologický ústav SAV ako pracovisko základného výskumu v sociológii má rozpracúvať predovšetkým teoretické, metodologické a metodické otázky a účinne tým prispievať k zvedčovitosti sociologických výskumných akcií. Možno konštatovať, že prvé pozitívne výsledky práce pracovníkov ústavu sú už tu a ďalšie možno očakávať v priebehu tohto roku.

Ako separáty vyšli a boli rýchlo rozobrané jednotlivé prednášky (akademik A. Sirácky, dr J. Pašiak, dr. M. Katriak), ktoré odzneli v rámci kurzu sociológie pod záštitou Slovenskej sociologickej spoločnosti a SV Socialistickej akadémie.

V pomerne veľkom náklade (2000) vyšiel zborník¹ Aktuálne otázky marxistickej sociológie obsahujúci i príspevky pracovníkov ústavu (V. Wagner, J. Pašiak, J. Jančovičová, O. Bakoš, R. Roško).

Ako príloha k 2. vydaniu *Szostkiewiczových Procedúr a techník sociologického výskumu*² vyšiel Slovník vybraných sociologických termínov, ktorý zostavila pracovníčka ústavu V. Horská.

Tento vstup na verejnosť možno vcelku hodnotiť ako úspešný a v histórii slovenskej sociológie za významný.

*

Vydavateľstvo politickej literatúry pohotovo vydalo materiály z celoslovenského sociologického seminára ÚV KSS, ktorý sa konal 12. a 13. marca 1965 v Bratislave. Zborník a i spomínaný seminár možno považovať za medzník vo vývoji nášho sociologického myslenia. Uzatvára obdobie,

keď sa pochybovalo o možnostiach a užitočnosti sociológie pre spoločenskú prax, keď sa v podstate zjednotili názory na predmet sociológie ako teoreticko-empirickej disciplíny, na jej vzťah k historickému materializmu ako všeobecno-sociologickej teórii, keď sa ukázalo, že kritika buržoáznej sociológie, dialóg na úrovni teórie pôjde súčasne s prácou na rozvoji špeciálnych sociológií, na konkrétnych sociologických výskumoch, keď už sociológia má svoje vedecké a výchovné inštitúcie, svoje rozpočty a čo je najdôležitejšie, dôveru a záujem širokej verejnosti.

Sborník obsahuje práce 11 autorov. Možno ich rozdeliť do troch základných skupín.

Prvú skupinu tvoria práce, ktoré sa zaoberajú problémami špeciálnych sociológií. Sú to R. Roško, *O potrebe sociológie priemyslu*; J. Jančovičová, *Sociológia rodiny*; O. Bakoš, *O problémoch sociológie masovej kultúry*; D. Sagar, *K niektorým otázkam sociológie dediny*; L. Tomášek, *Význam marxistickej sociológie pre prácu strany*. Ich spoločným a sympatickým znakom je, že

** V. I. Lenin, *Spisy* 38, Bratislava 1961, strán 236.

¹ *Aktuálne otázky marxistickej sociológie*, Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1965, strán 126, 3,50 Kčs.

² Stefan Szostkiewicz, *Sociologický výskum, Procedúry a techniky*, druhé opravené a doplnené vydanie, Vydavateľstvo politickej literatúry, Bratislava 1965, strán 437, Kčs 9. V práci nedošlo k podstatným zmenám v rozsahu a obsahu, iba prekladateľ dr. J. Pašiak upresnil terminológiu. — pozn. L. M.

nielen informujú o stave riešenia svojho okruhu problémov v marxistickej i nemarxistickej sociológii, že ukazujú na problémy, ktoré bude potrebné podrobiť sociologickému skúmaniu u nás, ale že sú tu už i prvé zmienky o uskutočnených konkrétnych sociologických výskumoch u nás.

Druhá skupina vlastne ani nie je skupinou. Je to práca, ktorú predniesol na seminári hosť zo Sovietskeho sväzu V. A. Jadov. Autor sa v nej vyslovuje k predmetu konkrétneho sociologického výskumu, k jeho špecifičnosti, informuje o základných sociologických centrách (Moskva, Leningrad, Novosibirsk, Sverdlovsk, Tallin) v SSSR, o výsledkoch a zameraní výskumov, o vedeckej a odbornej príprave sociologických kádrov, o zahraničných stykoch a výmene skúseností.

Tretiu skupinu tvoria ostatné práce, ktoré si všimajú predovšetkým teoretické, metodologické a prakticko-organizačné problémy rozvoja sociológie. Sú to tieto práce: M. Pecho, *K niektorým problémom marxistickej sociológie a jej využívania v našej práci*, J. Pašiak, *Sociológia a naša spoločnosť*, V. Wagner, *Vzťah teórie a empirie v marxistickej sociológii*, M. Hutár, *Niekoľko poznámok o buržoáznej sociológii*.

Mnoho problémov, ku ktorým sa autori vyslovujú, je už vyriešené, na mnohé majú už dnes iné názory, vidia ich v bohatších, konkrétnejších súvislostiach, no i tak ani jeden nepretrval rok od svojho nastolenia. Všimnime si problém koordinácie sociologických pracovísk a sociologických výskumov. V referáte s. M. Pechu sa hovorí: „Koordinácia výskumov musí byť veľmi precízna a jej nositeľom by mala byť Akadémia vied“ (20, podčiarkol L. M.). Podmieňovací spôsob vyjadruje to, že súčasná neradostná situácia v koordinácii je výsledkom nepružnosti a nedôslednosti pri zabezpečovaní účelnej delby práce a koordinácie, i keď sa vedelo a predpokladalo, aké budú pravdepodobné následky. A tak dnes ani jedna vedecká inštitúcia na požiadanie kohokoľ-

vek nevie a nemôže presne povedať, aké výskumy, k akým problémom sa už uskutočnili, aké sú plánované. Koordinácia a evidencia je teda i naďalej vážnou úlohou úspešného rozvoja sociológie.

Slovník vybraných sociologických termínov, ako hovorí o tom sama jeho zostavovateľka, „je prvým pokusom o spresnenie slovenskej sociologickej terminológie a súčasne pokusom o koordináciu slovenskej a českej terminológie“ (257). Dôsledkom straty kontinuity vo vývoji sociológie u nás je totiž celý rad problémov tak pri prekladaní cudzojazyčnej sociologickej literatúry, ako aj v samej vedeckej práci. Preto v súčasnom období je celý rad termínov, ktorých obsah a výklad je neustálený a vôbec nejednotný. Spôsob, akým autorka rieši jednotlivé „prípady“, je sympatický. Vychádza obvyčajne zo zaužívaných slovenských termínov, inokedy preberá termíny anglické, či termíny z iných vedných odborov. Ak je to žiadúce, vytvára i nové termíny. Hoci si autorka nekladie za cieľ definovať jednotlivé termíny a pojmy, jej poznámkový aparát túto požiadavku čiastočne spĺňa. (Podrobný výkladový aparát bol vzhľadom na to, že niekedy sa tie isté termíny vysvetlovali už v práci S. Szostkiewicza, vypustený.) Rozšíriť a obohatiť slovník práve v tomto smere je však i naďalej čestnou dlžobou autorky, ktorá si v tejto úlohe sľubuje veľkú pomoc od spolupráce s nedávno ustanovenou Terminologickou komisiou Československej sociologickej spoločnosti.

Množstvo rušivých vplyvov podľa nášho názoru čiastočne zdeformovalo pôvodnú koncepciu slovníka. Niektoré tematické okruhy (skupiny termínov) sú rozpracované podrobnejšie (výber, rozhovor, otázka), iné menej. Tu nehrali úlohu iba záujmy autorky o isté problémy, ale i „technické príčiny“ (obmedzený rozsah strán), ktoré sa stali železnou nevyhnutnosťou selekcie. Vzhľadom na praktickú potrebu boli okrem toho do slovníka zaradené niektoré termíny zo štatistiky, sociálnej psychológie, či všeobecnej sociológie.

V závere treba ešte raz pripomenúť, že je skutočne veľkou škodou, že z pripraveného slovníka vyšla iba jeho slovenská, poľská a anglická časť (bola pripravená i nemecká — pozn. L. M.). Snaha čo najrýchlejšie dať túto pomôcku verejnosti viedla pracovníkov Vydavateľstva politickej literatúry k tomu, že volili najschodnejšiu cestu. Je to skutočne premeškaná príležitosť, a to tým viac, že ide o prvý pokus nielen v národnom či štátnom meradle, ale v marxistickej sociológii vôbec. Nie je v tejto súvislosti bez zaujímavosti skutočnosť, že o slovník prejavili záujem poľskí a sovietski sociológovia, chtiac tiež urobiť koniec situácii, v ktorej platí zásada: čo sociológ, to terminológia.

Sociologický ústav má za sebou prvý rok existencie. Je oprávnená nádej, že prvé skromné kroky, o ktorých sme stručne informovali, nezostanú osihotené. Svedčia o tom tieto skutočnosti:

akademik A. Sirácky odovzdal do tlače monografiu pod názvom *Sociológia. Teória, metódy, problémy*.

dr. M. Katriak dokončuje a zadáva Vydavateľstvu SAV monografiu *Teoretické a metodologické problémy sociologického výskumu*.

V. Wagner dohotovuje pre Vydavateľstvo SAV rukopis obhájenej kandidátskej práce *Predmet a charakter empiricko-teoretickej sociológie*.

Ladislav Macháček